

Aanvullend ecologisch onderzoek Abrikoosstraat

Onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen en gierzwaluwen

10 november 2009

Verantwoording

Titel	Aanvullend ecologisch onderzoek Abrikoosstraat
Opdrachtgever	Woningbouwcorporatie Mitros
Projectleider	Frank Aarts
Auteur(s)	Frank Aarts en Jeroen Reimerink
Uitvoering veldwerk	Jeroen Reimerink, Marcel Schillemans, Maikel Aragon, Lotte Schouten
Projectnummer	4639283
Aantal pagina's	23 (exclusief bijlagen)
Datum	10 november 2009
Handtekening	

Colofon

Tauw bv
Vestiging Utrecht
Australiëlaan 5
Postbus 3015
3502 GA Utrecht
Telefoon (030) 282 48 24
Fax (030) 288 94 84

Dit document is eigendom van de opdrachtgever en mag door hem worden gebruikt voor het doel waarvoor het is vervaardigd met inachtneming van de rechten die voortvloeien uit de wetgeving op het gebied van het intellectuele eigendom. De auteursrechten van dit document blijven berusten bij Tauw. Kwaliteit en verbetering van product en proces hebben bij Tauw hoge prioriteit. Tauw hanteert daartoe een managementsysteem dat is gecertificeerd dan wel geaccrediteerd volgens:

- NEN-EN-ISO 9001.

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

Inhoud

Verantwoording en colofon	3
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Leeswijzer	7
2 Plangebied en beoogde ontwikkeling	9
3 Onderzoeksmethode	11
3.1 Inventarisatiemethode gierzwaluwonderzoek	11
3.2 Inventarisatiemethode vleermuisonderzoek	11
3.3 Verwachte vleermuissoorten.....	13
4 Resultaten	15
4.1 Resultaten gierzwaluwonderzoek	15
4.2 Resultaten vleermuisenonderzoek.....	16
4.2.1 Algemeen.....	16
4.2.2 Verblijfplaatsen	16
4.2.3 Vliegroutes	16
4.2.4 Foerageergebieden.....	16
5 Effectbeschrijving	19
5.1 Inleiding.....	19
5.2 Verwachte effecten op gierzwaluwen	19
5.3 Verwachte effecten op aangetroffen vleermuizen.....	19
5.3.1 Verblijfplaatsen	19
5.3.2 Vliegroutes	19
5.3.3 Foerageergebieden.....	20
6 Conclusies	21
7 Literatuur	23

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In opdracht van de Woningbouwcorporatie Mitros heeft Tauw een vleermuizen- en gierzwaluwonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de werkzaamheden in en nabij de Abrikoosstraat in Utrecht. Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van vliegroutes, foerageergebieden en vaste verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied. Tevens worden eventuele nestplaatsen van gierzwaluwen in kaart gebracht. Daarnaast wordt beschreven in welke mate het leefgebied van de aangetroffen vleermuizen en gierzwaluwen in en nabij het plangebied wordt aangetast door de voorgenomen ontwikkelingen. Het onderzoek is uitgevoerd in de zomer en het najaar van 2009.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in verband met de beoogde sloopwerkzaamheden in en nabij de Abrikoosstraat. De beoogde ingreep is nader beschreven in hoofdstuk 2.

Als gevolg van de werkzaamheden bestaat de kans dat (onderdelen van) het leefgebied van vleermuizen en gierzwaluwen wordt aangetast. Wanneer dit daadwerkelijk het geval is, dient deze aantasting *vooraf* te worden gemitigeerd, zodat van een negatief effect geen sprake is. Er kan tevens voor worden gekozen om deze mitigatiemethode te laten toetsen door DLG en zodoende een formele goedkeuring voor het mitigatieplan te krijgen.

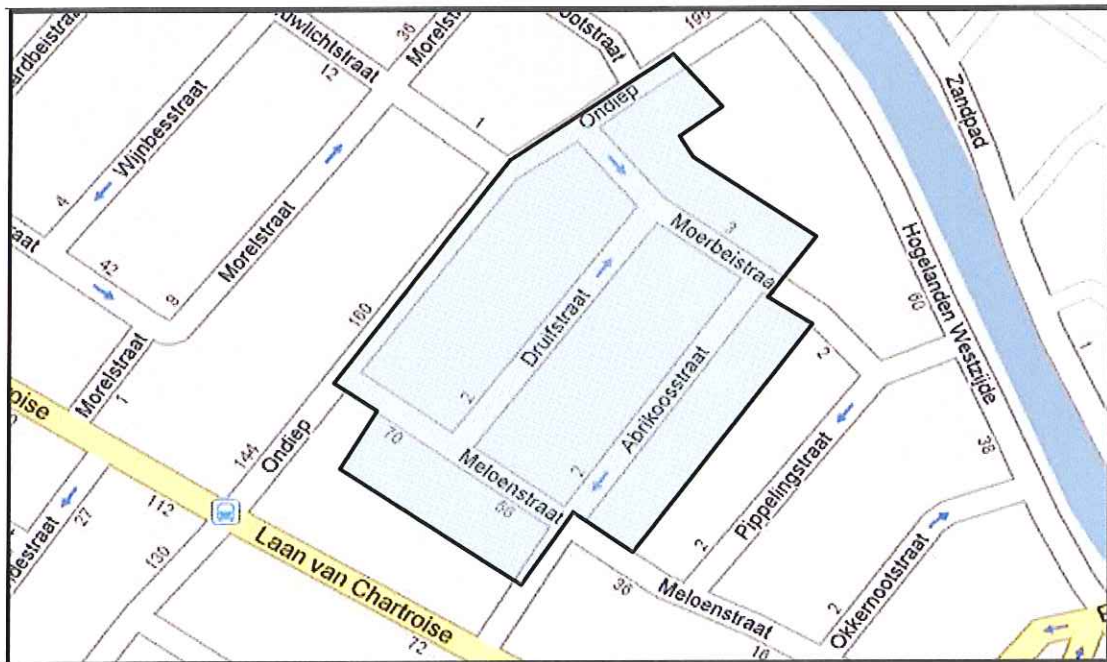
1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden het plangebied en de beoogde ontwikkelingen beschreven. In hoofdstuk 3 wordt de gebruikte onderzoeksmethode toegelicht. De resultaten van het vleermuizen- en gierzwaluwonderzoek worden beschreven in hoofdstuk 4. De toetsing van de effecten van de geplande ontwikkelingen en daarbij behorende conclusies zijn beschreven in respectievelijk hoofdstuk 5 en 6.

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

2 Plangebied en beoogde ontwikkeling

Het plangebied is gelegen in de wijk Ondiep in Utrecht. Het betreft het deel van Ondiep, dat is gelegen aan de noord-oostzijde van de Laan van Chartroise en ten zuidoosten van de straat Ondiep. Het plangebied bestaat uit enkele rijen woonhuizen (of delen daarvan) langs de straten Ondiep, Druifstraat, Abrikoosstraat, Meloenstraat en Moerbeistraat (zie figuur 2.1). Tussen de bebouwing bevinden zich tuinen met daarin schuurtjes en enkele bomen. In de Meloenstraat staan tevens enkele grotere bomen. In de rest van de wijk is zeer weinig tot geen openbaar groen aanwezig. Met uitzondering van de tuinen, is al het oppervlak vrijwel verhard.

Figuur 2.1. Begrenzing van het onderzoeksgebied

In het plangebied worden 173 woningen gesloopt en vervangen door nieuwbouw. In totaal worden 180 nieuwe woningen teruggebouwd. De nieuwbouwwoningen bestaan uit twee bouwlagen met een kap. De woningen aan het Ondiep ten noorden van de Moerbeistraat worden drie lagen met kap.

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

3 Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt de gehanteerde inventarisatiemethode voor het vleermuizen- en gierzwaluwonderzoek toegelicht en wordt een selectie van de verwachte soorten gegeven.

3.1 Inventarisatiemethode gierzwaluwonderzoek

In mei en juni is het plangebied lopend doorzocht. In deze periode nestelen gierzwaluwen en komen ze regelmatig bij het nest om jongen te voeren. De kans om invliegende dieren waar te nemen wordt hierdoor groter. Tijdens de veldbezoeken is gebruikt gemaakt van een verrekijker. De veldbezoeken zijn uitgevoerd op warme, windstille avonden die kenmerkend zijn voor veel gierzwaluwactiviteit en in de ochtend na de vleermuizen inventarisaties.

Tabel 3.1 Data en dagdelen van de uitgevoerde veldbezoeken voor het gierzwaluwonderzoek.

Datum veldbezoek	Tijdstip	Focus
12 mei	Avond	Lokaliseren nestplaatsen
24 juni	Avond	Lokaliseren nestplaatsen

3.2 Inventarisatiemethode vleermuisonderzoek

In de periode van april 2009 tot en met september 2009 zijn in totaal vijf veldbezoeken uitgevoerd. De bezoeken zijn uitgevoerd door twee ecologen van Tauw die gespecialiseerd zijn in vleermuisenonderzoek. Verschillende onderdelen van het leefgebied van vleermuizen zijn onderzocht. Eventuele vliegroutes, foerageergebieden en verblijfplaatsen van vleermuizen zijn in kaart gebracht.

De veldbezoeken zijn verspreid over een langere periode, omdat vleermuizen gebruik maken van een netwerk van verblijfplaatsen en foerageergebieden die in verschillende perioden van het jaar worden gebruikt. Op deze manier wordt een goed en realistisch beeld verkregen van de aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied en daarmee van het belang van het plangebied voor vleermuizen. In tabel 3.2 wordt een overzicht gegeven van data en tijdstip van de veldbezoeken en waarop de focus van het desbetreffende veldbezoek ligt.

Tabel 3.2 Data en dagdelen van de uitgevoerde veldbezoeken voor het vleermuisonderzoek. Tevens is de focus van elk veldbezoek beschreven.

Datum veldbezoek	Tijdstip	Focus
27 april	Avond	Zomerverblijfplaats, foerageergebieden en vliegroutes
21 mei	Ochtend	Zomerverblijfplaats, foerageergebieden en vliegroutes

24 juni	Ochtend	Zomerverblijfplaats, foerageergebieden en vliegroutes
11 augustus	Avond	Paarplaatsen, foerageergebieden, vliegroutes, zwermgedrag en winterverblijfplaatsen
9 september	Avond	Paarplaatsen, foerageergebieden, vliegroutes, zwermgedrag en winterverblijfplaatsen

Tijdens de veldbezoeken ligt de focus op meerdere onderdelen van het leefgebied van vleermuizen. Zomerverblijfplaatsen zijn rond april – juli vast te stellen, door vleermuizen in de periode rond zonsondergang te zien uitvliegen en aan het einde van de nacht voor zonsopkomst te zien invliegen in hun verblijfplaats. Kraamkolonies kunnen uitsluitend in de periode juni – juli worden vastgesteld doordat de vrouwtjes meerdere malen per nacht terugkeren naar de verblijfplaats om de jongen te zogen. Om vliegroutes, foerageergebieden en verblijfplaatsen in kaart te brengen is lopend met een batdetector het plangebied doorzocht.

Een paarplaats van vleermuizen kan in de periode juli – oktober worden gelokaliseerd door het waarnemen van “paarroepende” vleermuizen. Paarroepende vleermuizen zijn te herkennen aan een specifiek signaal dat wordt uitgezonden om vrouwtjes te lokken. Vaak zenden mannelijke vleermuizen dit signaal uit nabij een geschikte paarplaats. Afhankelijk van de soort, bevinden paarplaatsen zich in bomen of gebouwen. De aanwezigheid van paarroepende vleermuizen kan duiden op de nabijheid van een winterverblijfplaats, omdat paarplaatsen ook veel als winterverblijfplaats gebruikt worden. Tevens vertonen vleermuizen zogenaamd “zwermgedrag” rondom potentiële winterverblijfplaatsen. De vleermuizen cirkelen kort voor de ingang van de verblijfplaats waarna ze ‘verdwijnen’ in een opening. Het tijdstip waarop vleermuizen terugkeren bij hun verblijfplaats is per soort verschillend.

Weersomstandigheden

Bij het uitvoeren van de veldbezoeken is rekening gehouden met de weersomstandigheden. Voor het uitvoeren van vleermuizenonderzoek is een minimumtemperatuur van circa 10 °C gewenst, mag er geen neerslag vallen gedurende het grootste deel van de nacht en de wind mag niet te sterk zijn (<3 Bft).

Batdetector

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd met behulp van een batdetector (type: Petterson D240x). Een batdetector is een apparaat dat de ultrasone geluiden van vleermuizen omzet in een voor de mens hoorbaar tikkend geluid. Aan de hand van het soort geluid en de frequentie waarop de vleermuis het best wordt gehoord (de zogenaamde ‘piekfrequentie’), kan in veel gevallen worden bepaald om welke vleermuissoort het gaat.

3.3 Verwachte vleermuissoorten

Op basis van de uitgevoerde quickscan [Tauw, 2009] worden de volgende vleermuissoorten in het plangebied verwacht: Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en de Laatvlieger. In tabel 3.3 is een overzicht gegeven van de belangrijkste eigenschappen.

Tabel 3.3 Schematische weergave van het landschapsgebruik van de aangetroffen vleermuissoorten. - = gevoelig voor licht, + = niet gevoelig voor licht (naar: Limpens *et al.*, 2004).

Soort	Type verblijfplaats	Type jachtgebied	Type vliegroute	Max. afstand tussen verblijfplaats en jachtplaats	Licht op route	Licht tijdens jacht
Gewone dwergvleermuis	Bebouwing	o.a. stedelijk gebied en bos	Lijnvormige structuur	1 – 15 km	-	+
Ruige dwergvleermuis	Zowel bebouwing als bomen	o.a. stedelijk gebied en bos	Lijnvormige structuur / open gebied	1 – 20 km	-	+
Laatvlieger	Bebouwing	o.a. stedelijk gebied en bos	Lijnvormige structuur / open gebied	1 – 20 km	-	+

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

4 Resultaten

4.1 Resultaten gierzwaluwonderzoek

Tijdens het onderzoek zijn geen nestplaatsen van gierzwaluwen aangetroffen. Boven de wijk Ondiep zijn wel kleine groepjes foeragerende gierzwaluwen waargenomen (3 tot 5 exemplaren). Gezien de grote hoogte waarop deze vogels zich bevonden, is geen relatie met het plangebied vastgesteld.

Tekstbox: veranderende wetgeving in relatie tot jaarrond beschermde nestlocaties

Net als in de oude situatie zijn alle broedende vogels altijd beschermd. De meeste vogels broeden in de periode van circa half maart tot half juni en moeten dan met rust worden gelaten. De lijst met jaarrond beschermde vogelnesten is recent gewijzigd en nu verdeeld in vijf categorieën. Ook zijn er veel soorten aan de lijst toegevoegd. De soorten in categorie 1 tot 4 zijn altijd het hele jaar beschermd. Dit zijn soorten die sterk afhankelijk zijn van hun nest, bijvoorbeeld doordat ze deze het hele jaar gebruiken, ze zelf geen nest kunnen bouwen of nestplaatsen limitatief beschikbaar zijn. Hieronder valt bijvoorbeeld de Gierzwaluw, waarnaar onderzoek is uitgevoerd. Aan deze lijst is ook de Huismus toegevoegd.

In categorie 5 zijn soorten opgenomen die in principe niet jaarrond beschermd zijn, maar dat wel kunnen zijn als 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen'.

Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door de ingreep verdwijnt, is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet vaststellen of er in de directe omgeving voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Is dit niet mogelijk dan kan soms een vervangend nest worden aangeboden. Is ook dit niet het geval dan moet een ontheffing worden aangevraagd.

Consequenties voor 'de Abrikoosstraat'

Door de recente wijziging zijn niet alle jaarrond beschermde soorten van de nieuwe lijst geïnterviewd. De Huismus komt mogelijk in het gebied voor. In de omgeving van het plangebied zijn echter voldoende alternatieve nestplaatsen, of zelfs betere nestplaatsen, aanwezig. Daarnaast wordt aangeraden in de nieuwe bebouwing nestgelegenheden voor huismussen aan te bieden. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van dakpannen met een nestgelegenheden voor gierzwaluwen, hierin broeden ook regelmatig huismussen. In dat geval is een effect op de Huismus uitgesloten.

4.2 Resultaten vleermuizenonderzoek

4.2.1 Algemeen

Tijdens het onderzoek zijn in (de ruime omgeving van) het plangebied 2 soorten vleermuizen vastgesteld. Dit betreffen de Gewone dwergvleermuis en de Watervleermuis. De Watervleermuis is niet in het plangebied vastgesteld maar alleen ter hoogte van de Vecht. In onderstaande paragrafen worden de resultaten per leefgebiedfunctie beschreven. In figuur 4.1 is een kaart opgenomen, waarin de belangrijkste waarnemingen zijn verwerkt.

4.2.2 Verblijfplaatsen

In het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Net buiten het plangebied, ter hoogte van de Laan van Chartroise zijn twee verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen aangetroffen. In één verblijfplaats is 1 invliegend exemplaar waargenomen, onder een daklijst. In de tweede verblijfplaats zijn 5 uitvliegende exemplaren waargenomen. In beide gevallen gaat het om kleine aantallen. Tijdens het vierde en vijfde bezoek zijn nabij deze verblijfplaatsen ook paarroepende gewone dwergvleermuizen aangetroffen.

4.2.3 Vliegroutes

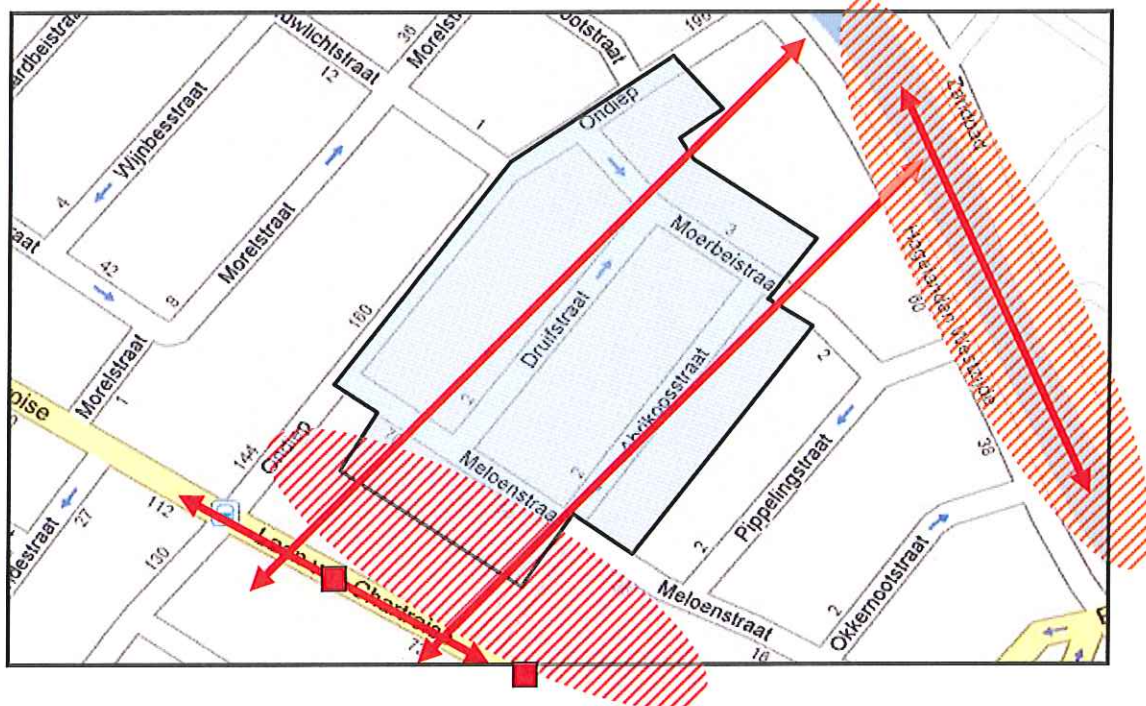
In het plangebied zijn tijdens alle bezoeken langsvliegende exemplaren vastgesteld, welke zich verplaatsen in noordelijke of zuidelijke richting. Het gaat om enkele exemplaren die zich verplaatsen van verblijfplaatsen ten zuiden van het plangebied (mogelijk de verblijfplaatsen aan de Laan van Chartroise) en de foerageergebieden langs de Vecht (zie paragraaf 4.2.4). Ondanks dat deze vleermuizen door het plangebied vliegen, vertonen zij weinig relatie met het plangebied.

Twee belangrijke vliegroutes die net buiten het plangebied zijn vastgesteld, betreffen de Vecht en de bomerij aan de Laan van Chartroise. De Vecht wordt door de Watervleermuis (maximaal 3 exemplaren) en de Gewone dwergvleermuis (minimaal 10 exemplaren) gebruikt. De Laan van Chartroise wordt alleen door de Gewone dwergvleermuis gebruikt. De intensiteit waarmee deze vliegroute wordt gebruikt verschilt per veldbezoek.

4.2.4 Foerageergebieden

In het plangebied wordt slechts in een klein gedeelte gefoerageerd door gewone dwergvleermuizen. Dit betreft de tuinen tussen de Meloenstraat en de Laan van Chartroise. In de overige delen wordt niet of slechts zeer sporadisch gefoerageerd.

Belangrijke foerageergebieden nabij het plangebied zijn de Vecht, waar elk veldbezoek minimaal 10 exemplaren van de Gewone dwergvleermuis foeragerend aanwezig zijn en de Laan van Chartroise.

Figuur 4.1 Resultaten vlemuisinventarisatie. Pijl: vliegroute. Arcering: globale begrenzing foerageergebied. Vierkant: ligging verblijfplaats bij benadering.

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

5 Effectbeschrijving

In dit hoofdstuk worden de mogelijke effecten die het gevolg zijn van de beoogde ontwikkelingen beschreven.

5.1 Inleiding

Alle in Nederland voorkomende vleermuizen en hun functionele leefomgeving zijn strikt beschermd (tabel 3) door de Flora- en faunawet. Verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes mogen daarom niet zondermeer worden aangetast. In vrijwel alle gevallen dient de aantasting van het leefgebied van vleermuizen vooraf te worden gemitigeerd. Ditzelfde geldt voor de Gierzwaluw. Ook deze soort is jaarrond beschermd en eventuele effecten dienen vooraf te worden gemitigeerd.

5.2 Verwachte effecten op gierzwaluwen

Aangezien er geen gierzwaluwen in het plangebied zijn aangetroffen, zijn effecten op deze soort uitgesloten.

Door de onlangs veranderde wetgeving omtrent jaarrond beschermde soorten is ook de nestplaats van de Huismus beschermd. Ondanks dat het voorkomen van de Huismus niet is onderzocht, is van een eventueel effect geen sprake als de bebouwing wordt gesloopt buiten het broedseizoen en er in de nieuwe bebouwing alternatieve nestplaatsen voor huismussen worden aangeboden.

5.3 Verwachte effecten op aangetroffen vleermuizen

5.3.1 Verblijfplaatsen

Er zijn in het plangebied geen verblijfplaatsen aangetroffen. Bij het slopen van de bebouwing en het verwijderen van de groenstructuur zijn negatieve effecten op verblijfplaatsen derhalve uitgesloten. De werkzaamheden hebben tevens geen effect op de aangetroffen verblijfplaatsen buiten het plangebied.

5.3.2 Vliegroutes

De belangrijkste vliegroutes zijn vastgesteld buiten het plangebied (Vecht en Laan van Chartreuse) en hierop wordt geen effect verwacht als gevolg van de werkzaamheden. Het plangebied wordt gebruikt om van en naar de Vecht te vliegen. De werkzaamheden vormen geen belemmering en hebben geen effect op de bereikbaarheid van de Vecht. Ook na uitvoering van de werkzaamheden kunnen de gewone dwergvleermuizen de Vecht nog bereiken.

5.3.3 Foeragegebieden

In het plangebied is één foerageergebied vastgesteld waar veelvuldig gebruik van wordt gemaakt. Dit betreft de tuinen tussen de Meloenstraat en de Laan van Chartroise. Tijdens de werkzaamheden is dit deel nog steeds beschikbaar als foerageergebied. De kans bestaat dat door verwijderen van de beplanting het voedselaanbod daalt en het gebied minder aantrekkelijk wordt als foerageergebied. In dat geval is in de directe omgeving voldoende alternatief foerageergebied aanwezig om de periode waarin de werkzaamheden te overbruggen. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het foerageergebied langs de Vecht. Na de werkzaamheden is het plangebied geschikt als foerageergebied door nieuwe aanplant van groen. Op de foeragegebieden buiten het plangebied wordt geen effect verwacht als gevolg van de werkzaamheden.

Een belangrijk aandachtspunt tijdens de werkzaamheden is het gebruik van verlichting in de avond of nacht in de periode maart tot en met oktober. Dit is de periode waarin vleermuizen foerageren. Het gebruik van felle verlichting kan foeragegebieden in en nabij het plangebied alsnog verstoren.

6 Conclusies

In opdracht van Woningbouwcorporatie Mitros heeft Tauw een Gierzwaluw- en vleermuizenonderzoek uitgevoerd in en nabij de Abrikoosstraat. Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van mogelijke vliegroutes, foerageergebieden en vaste verblijfplaatsen van vleermuizen en nestplaatsen van gierzwaluwen in het plangebied. Tevens is beschreven welke onderdelen van het leefgebied van vleermuizen in en nabij het plangebied worden aangetast door de beoogde ontwikkelingen. Het veldwerk heeft plaatsgevonden in het voorjaar, de zomer en het najaar van 2009.

Tijdens het onderzoek is voldoende informatie verzameld over het gebruik van het plangebied door vleermuizen en gierzwaluwen. Op basis van de resultaten en de beschreven effecten zijn de volgende conclusies getrokken:

- Er zijn geen nestplaatsen van gierzwaluwen in het plangebied vastgesteld. Een effect als gevolg van de werkzaamheden op deze soort is uitgesloten
- Door de onlangs veranderde wetgeving omtrent jaarrond beschermde vogelsoorten is ook de nestplaats van de Huismus beschermd. Ondanks dat het voorkomen van de Huismus niet is onderzocht, is van een eventueel effect geen sprake als de bebouwing wordt gesloopt buiten het broedseizoen en er in de nieuwe bebouwing alternatieve nestplaatsen voor huismussen worden aangeboden. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van gierzwaluwdakpannen. Hierin broeden ook regelmatig huismussen
- Het plangebied wordt slechts marginaal door vleermuizen gebruikt. Het zuidelijke deel tussen de Meloenstraat en de Laan van Chartreuse wordt gebruikt als foerageergebied door de Gewone dwergvleermuis. Dit foerageergebied wordt niet aangetast tijdens en na de werkzaamheden als 's avonds of 's nachts geen felle verlichting wordt gebruikt in de periode maart – oktober. Daarnaast wordt het plangebied gebruikt als vliegroute van en naar de Vecht. Deze vliegroutes worden tijdens en na de werkzaamheden niet aangetast
- Buiten het plangebied zijn twee verblijfplaatsen, enkele vliegroutes en foerageergebieden vastgesteld. Deze delen van het leefgebied van de vleermuis worden door de werkzaamheden niet aangetast

Kenmerk R001-4639283FAA-ibs-V01-NL

7 Literatuur

[Limpens H., K. Mostert & W. Bongers, 1997]

Atlas van de Nederlandse vleermuizen, Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

[Limpens H., Twisk, P., Veenbaas, G., 2004]

Met vleermuizen overweg. Uitgave Dienst Weg- en Waterbouw, Delft, en Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, Arnhem.

[Tauw, 2009]

Ecscan Abrikoosstraat, Utrecht. Verkennend onderzoek naar beschermde flora en fauna.

www.minlnv.nl

www.vleermuis.net

